

METHODS OF CONDUCTING CHILDREN'S SPORTS GAMES

Tuychiev Ashurali –

teacher of the Department of theory and methodology of Physical Culture

Maxmudov Javlonbek -

1-course Master of Fergana State University

Педагогик жараёнда тарбиявий вазифаларни амалга ошириш тарбия жараёнининг мақсад, вазифаси, мазмун ва методларининг шунингдек, ташкилий шаклиларининг бирлиги таъминланишини талаб қилади.

Keywords: games, methodology, sports, kindergarten age children, pedagogical conditions, evaluation, promotion

Ҳозирги шароитда ўйинларининг вазифаларидан бири уларнинг ўз мазмуни ва методикаси билан ўқувчи шахсини ҳар томонлама тарбиялаши ва ривожлантиришидан иборатдир.

Боғча ёшидаги болаларни ўйинлар жараёнида тарбиялаш муаммоларини ҳал қилишни ташкил этиш ва тайёрлаш босқичлари қуйидагича белгиланиши мумкин:

-тарбиячининг ўйинларни ташкил қилиш ва ўтказишга назарий-методик тайёргарлиги;

-ўйинда қатнашадиган боғча ёшидаги болалар жамоасини ҳар томонлама ўрганиш; уларнинг қизиқиш ва майлларини ҳисобга олиш ва шулардан тўла қониқиш, ўйин вақтида фойдаланишни режалаштириш;

- боғча ёшидаги болаларни ўйиннинг мақсади, вазифаси, босқичлари ва бориши ҳамда хусусиятлари билан таништириш;

-болаларнинг ўйинда иштирок этиш даражасини, ўйин фаолиятини йўналтиришни, унинг натижаларини олдиндан кўриш, боғча ёшидаги болаларнинг ҳаракатларини баҳолаш ва уларни рағбатлантириш;

-ўйин жараёнида педагогнинг ўқувчиларга тарбиявий таъсир кўрсатиш.

Боғча ёшидаги болаларни ўйинларга тайёрлашнинг энг тўғри педагогик шартлари қуйидагичадир:

-долзарб мазмунга, муайян тарбиявий мавзуларга эга бўлган ўйинлар комплексини танлаш, ўйин фаолиятига, биргаликдаги кечинмаларга ундаш;

-кичик ёшли болаларни ўйинларга қизиқтиришда, ундаги жозибалиликни ёритишда педагогнинг маҳорати;

-ҳарактли ўйинларни ўтказишга раҳбарликнинг мазмуни, шакл ва методларининг бирлиги;

-ўйин жараёнининг ҳаётийлиги, ҳаққонийлиги; болаларни маълум малака ва кўникмаларни намоёиш қилиши зарур эканлигини ҳис қиладиган

вазиятларни вужудга келтириш; боғча ёшидаги болаларнинг ўйин фаолиятида ихтиёрий равишда қатнашуви;

-ўйин мазмунини аста-секин мураккаблаштириш.

Чинакам ва ёрқин ўйиннинг пайдо бўлиши учун кичик боғча ёшидаги болалар қаҳрамонлик мавзуидаги ҳикояни тинглашлари чинакам қаҳрамонлик ҳаракатини кўришлари кифоя.

Кино, зангори экран, бадий адабиёт “эркин” ўйинлар учун қудратли манбадир. Улар қаҳрамоннона ишларга тақлид қилиш учун яққол намуналарни беради.

Профессор Т.Усмонхўжаев ўзининг докторлик ишида кичик ёшидаги болаларнинг ахлоқий, ватанпарварлик, байналмилал ва эстетик тарбиялашда ўзбек халқ ўйинларини ўтказишнинг самарасини санаб ўтган.

Ўзбек халқ ўйинлари орқали ахлоқий, ватанпарварлик, байналмилал ва эстетик тарбия бўйича амалий иш мазмуни қуйидагича: ўйинларни тушунтириш, ўқувчиларнинг навбатдаги ўйиннинг мазмуни, вазифаси, босқичлари, жараёни ва талабларини ўрганиши, ўтказилган.

боғча ёшидаги болалар учун танланадиган ва ўқиладиган адабиётларга қўйиладиган умумий талаблар:

- болалар ёшига мос, эмоционал таъсир кучига, ақлий ижодий имкониятига эга бўлиши;
- Мазмунан тушинарли, жозибали бўлиши;
- болалар билимини ошириш;
- Ўзбек халқининг тарихи ва тилини, турмуши, меҳнати, маданияти, айниқса миллий анъаналарини, миллий қаҳрамонларининг мардлигини, жонажон ўлка табиатини, ҳайвонот ва ўсимликлар дунёсининг бойлиги тўла акс эттириши;
- Мамлакатимизда ҳал қилинаётган байналминал масалаларни, жаҳон халқлари билан дўстлик ва ҳамкорлик тадбирларини ифодалаш.

Болалар билан ўтказиладиган суҳбатларнинг мавзуси қуйидаги мақсадларни кўзда тутди:

- Ватанисизнинг узок тарихини, унинг қаҳрамоннона ўтмиши ва ҳозирги кунини ўрганиш;
- Мамлакатимизнинг меҳнатдаги ютуқлари билан таништириш;
- Жонажон ўлканинг табиати, ҳайвонот ва ўсимликлари дунёсидаги бойликлари ҳақида тасаввур ҳосил қилиш;
- Ватанисизнинг кўпмиллатли эканлигини тушунтириш.

Ўйинларни ўтказиш болалардан катта маъсулият ва ташкилотчилик қобилиятини талаб қилади. Бунинг учун у болаларнинг ўзига хос психологик ва ёш ҳусусиятларини билиши, ўйинчилар жамоасини чуқур ўрганиши, ўйин мазмунини таҳлил қилиши, ўйинни бошқаришдек юксак педагогик маҳоратга

эга бўлиши, ўйинни ўтказиш тартиби ва айрим болаларнинг хулқи учун маъсулиятни хис этиши керак.

Ўйин жараёнида болалар шахсининг қуйидаги психологик маълумотлари ҳисобга олинishi лозим:

- Ўйинда болаларнинг ўзига хос сифат ва ҳусусиятларини намоён бўлиши;
- Ўйинчиларнинг характери ва хулқини ўрганиш;
- Ижодий маълумотлар;
- Фаоллик, ташаббускорлик, мустақиллик;
- Ирода ва меҳнатсеварлик.

Кўп йиллик кузатишлар ҳеч қаерда болаларнинг характери ўйиндагидек намоён бўлмаслигини кўрсатади. Болалар характери ва хатти-ҳаракатларининг ўйин жараёнида ўрганиш уларнинг етарли даражада уюшмаслиги, ҳаддан зиёд жиззақилиги, ўзаро баҳслари, қоидага тўла риоя қилмаслик каби салбий одатларини бартараф этиш имконини яратади.[16]

Шундай қилиб, ўйин жараёнида болаларнинг хулқи кузатилди ва йўлга солиб турилди, ўзини тута олмайдиган маъсулиятли роллар (бошқарувчилик, асосий рол) топширилди, тортинчок болалар фаол ўйинга тортилди, кучсизларга вазифани бажаришда ёрдам берилди.

Болаларни ижодий фаолиятига қизиқтириш мақсадида уларга ўз ташаббуси билан ижодий фикрлаш имкони берилди.

Болаларнинг ўйин фаолияти жараёнида ташаббуси, фаоллиги, мустақиллиги ва иродавий сафарбарлиги намоён бўлиши учун, ўйин қоидасини бузмаган ҳолда мақсадга эришиш учун айрим қийинчиликлар ҳосил қилинди. Ҳар бир ўйинда ўқувчиларга аста-секин мураккаблашиб борадиган ва психологик ривожланишга қаратилган янги поғоналарга тайёрлайдиган ижодкорлик элементларини танлаш имкони яратилди.

Иш жараёнида ўйиннинг мазмуни, мақсади, вазифаси, қоидаси ва ҳаракатларини болалар онгига етказиш, уларда ўйин тўғрисидаги тўғри тасаввур, мустақиллик, фаоллик, ташаббускорлик, ўйинни аниқ режалаштириш, қуйи синф ўқувчиларидаги ривожланиш даражаси мослиги, таниш ўйинлардан нотаниш ўйинларга, содда ўйинлардан мураккаб ўйинларга ўтиш, малака, билим ва кўникмаларни ўзлаштириш, уларни мунтазам қайтариш ва мустаҳкамлаш каби талаблар ҳам ҳисобга олинди.

Ўйин тарбиявий мақсадга эришиш учун унинг мазмун ва қоидаларини ҳар бир болага тушунтирилди.

Кузатишларимиз ўйинда болаларнинг онгли ҳаракати тегишли билимларини тўла ўзлаштириб олишга, ижодий ютуқларга эришишга имкон яратишининг, бунда ўйинчиларнинг қизиқишларини орттиришини, болалар тенгдошларининг хатти-ҳаракатларини таҳлил қилишга ўрганишларини ва бу ҳол шахсий ахлоқий сифатлар ва кўникмаларни такомиллаштиришини кўрсатди.

Ўйинларда мустақилликни, ижодий фаолликни, ташкилотчилик қобилиятларини, ташаббускорликни намоён қилиш учун яхши шароит яратиб берилди, бунинг учун ўртоғига ёрдамлашиш, мустақил қарор қабул қилиш, қийин пайтларда ўйинчиларга қўмаклашиш, ўйин қондасининг бажарилишини мустақил кузатиш каби педагогик вазиятлар қўлланди.

Болалар онгли ва фаол ўйнаши учун ўйинни образли қилиб тушинтириш лозим. Ўйин қанчалик образли ҳикоя қилинса, унинг мазмуни шунчалик осон гавдалантирилади. Маълумки, ўйиннинг мазмунини батафсил айтиб бериш мумкин эмас, чунки бу иш ўқувчиларнинг ўйинга қизиқишини сусайтиради. Аввал ўйиннинг асосий жиҳатларини ёритиш, ўйин қайтарилганда унинг мазмунини қисқа бўлиши, фақат унинг барча асосий хусусиятлари айтилиши лозим. Шунда ўйинчиларга ўз қобилият ва ижодий мустақиллигини кўрсатиш имконияти вужудга келади.

Ўйиннинг мазмуни ва қоидаларини тушинтиришда унинг айрим жойларини намоёйиш этишга ҳаракат қилиш керак. Шунда тушинтириш жараёнининг вақти ҳам қисқаради, мураккаб ўйинларни тушинтириш ҳам осонлашади.

Шундай қилиб, ўйинни изчил ўтказиш учун уни тарбиявий вазифалар: ахлоқий, ватанпарварлик, байналминал, эстетик тушунча ва тасаввурларни аста-секин ўзлаштириш, ҳиссиёт, эътиқодни шакллантириш асосида аниқ режалаштириш лозим. Бунда ўқувчиларнинг шахсий ва ёш хусусиятларини ҳисобга олиш керак.

Ўзбек халқ ўйинларининг тарбиявий имкониятларини рўёбга чиқарувчи асосий омиллар аниқланган. Улар: ўйин материалининг тушунарлилиги, илгари ўқувчилар эгаллаган кўникма, билим малакаларни ҳисобга олиш, ролларни тўғри тақсимлаш, ўйин мазмуни ва қоидаларини аста-секин мураккаблаштиришдан иборатдир.

Бундан ташқари, ўйинда ҳосил қилинган малака ва билимни чуқур ўзлаштириш мақсадида уларни мунтазам такрорлаш ва мустаҳкамлаш лозим.

Ўйинлардан тарбия жараёнида изчил фойдаланиш керак. Шундагина кўзланган ижобий самарага эришиш мумкин.

Ўйиннинг педагогик имконияти асосан унинг амалийлиги билан боғлиқдир. Ўйин –энг аввало фаолиятдир. Унинг асосини инсон фаолиятини ва кишиларнинг жамиятдаги муносабатини гавдалантириш ташкил қилади. Болалар ўйиннинг мазмунини атрофдаги воқеликдан оладилар. Лекин Д.Б.Элькониннинг таъкидлашича, "атрофдаги ҳар қандай воқелик ҳам болага ижобий таъсир этавермайди ва унда ўйинга эҳтиёжни вужудга келтиравермайди".

Кузатишлардан аёнки, атрофдаги воқелик ёрқин, кишиларнинг хатти-ҳаракати, ўзаро муносабатлари ва фаолияти жиҳатдан тушунарли бўлсагина ўйинни юзага келтиради. Атроф муҳитдаги барча мураккабликни аввало бола ўйинда бартараф этади. Болалар ўйинининг моҳияти муайян ролни бажаришдан иборатдир. Боланинг қандайдир ролда бошқача киёфага эга бўлиши- театр сезгисининг илк бор вужудга келишидир. Бола ўйинда бир йўла артист ва томошабиннинг, саҳналаштирувчи ва рассомнинг ролини бажаради. Бундай ўйин театр ижодкорлиги ва илҳомининг барча элементларини ўзида мужассамлантиради.

Ўйин педагогик омил бўлиши учун унга педагогик вазифа онгли ва мақсадга мувофиқ равишда боғланиши, ундан тарбиявий мақсад ҳамда вазифаларни ҳал қилиш учун фойдаланилиши шарт. Ўзбек халқ ўйинига хос хусусиятларнинг бойлиги ҳам унинг хилма-хил тарбиявий вазифаларни бажаришини таъминлайди.

Боғча ёшидаги болаларнинг психологик ва ёш хусусиятлари уларда ўйинга эҳтиёж уйғотишнинг муҳим омилдир, ўйин аввало боғча ёшидаги болаларни самарали тарбиялашнинг гаровидир. Хусусан мана шу ёшда мунтазам ва узлуксиз тарбия учун катта имкониятлар вужудга келади. Мазкур ёшдаги

болаларда фақат ахлоқий билим ва тушунчаларни ўзлаштириш кўникмаларини эмас, балки ана шу билим ва тушунчалардан онгли равишда фойдаланиш қобилиятини ҳам тарбиялаш зарур.

Адабиётлар

1. Sh, D. (2020). Monitoring of physical activity of junior schoolchildren at physical education lessons. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(10), 187-189.
2. Valievich, D. S. (2020, December). SYSTEM OF ORGANIZATION OF MOVEMENT ACTIVITIES IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. In Конференции.
3. ДЖАЛАЛОВ, Ш. (2020). ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ (ТАРБИЯ) ДАРСЛАРИДА КИЧИК ЁШДАГИ МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИГА ЕНГИЛ АТЛЕТИКА МАШҒУЛОТЛАРИНИ ЎТИШ МЕТОДИКАСИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. *Фан-Спортга*, (5), 48-50.
4. Usmanov, Z. N., & Ubaidullaev, R. (2020, December). PROBLEMS OF PHYSICAL AND HEALTHY WORK IN SCHOOL EDUCATION SYSTEM. In Конференции.
5. Усманов, З. Н., & Убайдуллаев, Р. М. ПРОБЛЕМЫ ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.
6. Қосимов, А. Н. (2021). ФОРМИРОВАНИЕ И ФИЗИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СОМАТОТИПОВ МЫШЦ У СТУДЕНТОВ 13-15 ЛЕТ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММОЙ. *Scientific progress*, 2(8), 849-853.
7. Kholmiraevich, A. J. (2021). Innovations In Fitness Works and Physical Education. *Texas Journal of Medical Science*, 2, 4-5.
8. Нишонов, Д. (2021). Болаларда гипертермик синдромни даволашда антипиретиклар танлашнинг асосий мезонлари. *Общество и инновации*, 2(3/S), 430-436.
9. Kamolidin, P. (2021). Physical Preparation and Development of School Students. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 3, 161-163.
10. Ma'mirjon, Y., & Samirjon, X. (2022). МАКТАБ YOSHIDAGILAR HARAKAT AKTIVLIGI (FAOLLIGI) NING ME'YORI. *Conferencea*, 75-78.
11. Valievich, D. S. (2020, December). FEATURES OF MOTOR ACTIVITY AT PRIMARY SCHOOL AGE. In Конференции.
12. Jalolov, S. V. (2021). IMPROVEMENT OF MOTOR PREPARATION OF YOUNGER SCHOOLERS IN THE ANNUAL CYCLE OF LEARNING. In Приоритетные направления развития спорта, туризма, образования и науки (pp. 246-250).
13. Hamrakulov, R. PEDAGOGICAL BASES OF FORMATION OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TRAINING IN HIGHER EDUCATION SYSTEM.
14. Ismoilov, S. (2021). PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENT THINKING ACTIVITY IN SCHOOL AND FAMILY COOPERATION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 1209-1212.
15. Mamadzhonov, N. M. (2020). RELATIONSHIP OF AGE AND DYNAMICS OF PHYSICAL DEVELOPMENT AND PREPAREDNESS OF 6-7 YEARS OLD CHILDREN IN FERGANA. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(12).
16. Yakubova, G. K. (2021). MONITORING OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN CONDITIONS OF HYPERTHERMIA. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktika*, 1(2).
17. Mamadzhonov, N. M. (2020). RELATIONSHIP OF AGE AND DYNAMICS OF PHYSICAL DEVELOPMENT AND PREPAREDNESS OF 6-7 YEARS OLD CHILDREN IN FERGANA. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(12).
18. Hamrakulov, R. PEDAGOGICAL BASES OF FORMATION OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TRAINING IN HIGHER EDUCATION SYSTEM.
19. Усманов, З. Н., & Убайдуллаев, Р. М. ПРОБЛЕМЫ ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

20. Қосимов, А. Н. (2021). ФОРМИРОВАНИЕ И ФИЗИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СОМАТОТИПОВ МЫШЦ У СТУДЕНТОВ 13-15 ЛЕТ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММОЙ. Scientific progress, 2(8), 849-853.
21. Косимов, А. (2021). Исследование физкультурно-оздоровительной работы в системе школьного образования. Наука сегодня: реальность и перспективы [Текст]: материя, 77.
22. Kholmiraevich, A. J. (2021). Innovations In Fitness Works and Physical Education. Texas Journal of Medical Science, 2, 4-5.
23. Ismoilov, S. D. (2022). OILA VA QADRIYAT. Academic research in educational sciences, 3(1), 998-1003.
24. Tojimatovna, N. D. (2021). Means Of Shaping the Health and Healthy Lifestyle of University Student Girls. Texas Journal of Medical Science, 2, 1-3.
25. Убайдуллаев, Р. М. (2020). Сопоставительный мониторинг показателей физической подготовленности девушек сельских школ с нормативами тестов здоровья “Барчиной”. In Наука сегодня: фундаментальные и прикладные исследования (pp. 37-40).
26. Усманов, З. Н., & Убайдуллаев, Р. М. ПРОБЛЕМЫ ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.
27. Hamrakulov, R. (2021). THE IMPORTANCE OF THE ORGANIZATION OF PHYSICAL CULTURAL ACTIVITIES BASED ON ADVANCED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(05), 114-119.
28. Yuldashev, M. (2021). INNOVATIVE ASPECTS FOR HEALTHY LIFESTYLE FORMATION AND DEVELOPMENT OF SPORTS. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(05), 102-107.
29. Хайдаралиев, Х. Х. (2019). МОТИВАЦИЯ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ПАТРИОТИЗМА СОВРЕМЕННЫХ СТУДЕНТОВ. In EUROPEAN RESEARCH: INNOVATION IN SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY (pp. 50-52).
30. Сидикова, Г. С. (2022). ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА. Таълим ва Ривожланиш Таҳлили онлайн илмий журнали, 2(1), 6-11.
31. Patidinov Kamolidin. (2021). Physical Fitness and Development of School Students. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 2(2), 89–91. Retrieved from <https://zienjournals.com/index.php/jpip/article/view/330>
32. Yakubova, G. K. (2021). MONITORING OF PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN CONDITIONS OF HYPERTHERMIA. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka, 1(2).
33. Tojimatovna, N. D. (2021). Means Of Shaping the Health and Healthy Lifestyle of University Student Girls. Texas Journal of Medical Science, 2, 1-3.